

Målkriterier i Helsingborgs stads skolors förskolor – ett stöd för en likvärdig bedömning av kvaliteten i huvudmannens förskolor

Bakgrund

Kvaliteten i Helsingborgs stads skolors förskolor bedöms utifrån hur väl utbildningen uppfyller läroplanens mål. För att kunna bedöma utbildningens kvalitet har förskolorna härmed i uppdrag att göra en trovärdig bedömning av hur väl utbildningen uppfyller målen i läroplanen. Huvudmannen förespråkar att förskolorna använder målkriterier för att skapa en samsyn kring tolkningen av läroplansmålen och som ett verktyg för att kunna göra bedömningar av måluppfyllelsen. Då läroplanen innehåller ett stort antal mål är det en stor utmaning att årligen göra en bedömning av samtliga mål, vilket i praktiken innebär att det finns en stor risk att inte alla läroplansmål regelbundet följs upp och bedöms. Det faktum att det årligen görs bedömningar av ett urval av alla läroplansmål och att målen i sin tur även har stora tolkningsutrymmen medför att bedömningen av kvaliteten i huvudmannens förskolor inte blir likvärdig.

Utmärkande för Helsingborgs stads skolors modell för det systematiska kvalitetsarbetet är att den i hög grad baseras på förtroende, tillit och meningsfullhet. Exempelvis är kravet på innehållet i kvalitetsrapporten inte så formaliserat och förskolornas prioriterade mål utgår helt och hållet från de behov som har identifierats på den egna enheten. Förutom den skriftliga dokumentationen av kvalitetsarbetet i form av förskolornas kvalitetsrapporter sker även en kontinuerlig muntlig dialog kring kvalitets- och utvecklingsarbetet genom så kallade verksamhetsdialoger. Härigenom ges möjlighet till en fördjupad diskussion kring förskolans kvalitets- och utvecklingsarbete. Samtidigt som det systematiska kvalitetsarbetet är tillitsbaserat måste det finnas någon form av kontroll, inte minst för att säkerställa att varje barn får den utbildning de har rätt till. En styrning helt baserad på en okritisk och fullständig tilltro till professioner är inte möjligt utifrån att utbildningen ska vara likvärdig, utan istället behöver styrningen och kontrollen vara verksamhetsanpassad och utformad så att professionell autonomi och kontroll kombineras (Österberg, 2018). För att öka likvärdigheten vid bedömningen av förskolornas kvalitet har Helsingborgs stads skolor valt ut ett antal läroplansmål, med tillhörande målkriterier, som betecknas vara av stor vikt att följa upp för att säkerställa förskolornas kvalitet. De läroplansmål som har valts ut är mål som fångar in kvalitetsaspekter som Helsingborgs stads skolor betecknar som centrala. De kvalitetsaspekter som här är i fokus rör barnens tilltro till sin egen förmåga att lära sig nya kunskaper, och är i sin tur starkt kopplade till barns lärande utifrån ett livslångt perspektiv.

Centrala kvalitetsaspekter

Två centrala byggstenar för barns lärande är kunskaper och en utvecklad lärandeidentitet. Grundförutsättningarna för att bli kunnig inom ett område är att man måste besitta mycket kunskaper, kunna organisera kunskaperna i sammanlänkande begreppsstrukturer samt kunna använda sig av sina kunskaper. Att kunna tillägna sig och organisera sina kunskaper, d v s att lära sig behärska lärandestrategier, utgör en långsam process som innefattar mycket träning och hjälp från andra under flera års tid. Håkansson & Sundberg (2012; 2016) menar att en framgångsrik pedagogisk verksamhet präglas av att de flesta barn/elever där har utvecklat en positiv grundattityd och lärandeidentitet, vilket även lyfts fram Skolverkets forskningssammanställningar (2012; 2013). Även i läroplanen läggs stor vikt vid att barnen utvecklar en inställning till lärande och förmågor som hjälper dem att fortsätta sitt lärande i ett livslångt perspektiv. En genomtänkt pedagogisk verksamhet i förskola och skola har en särskild betydelse inte minst för att barn från resursfattiga familjer ska utveckla sin lärandeidentitet (Håkansson & Sundberg 2012; Skolverket 2012). En förskola med hög kvalitet gynnar barnets lärande i skolan, dess akademiska prestationer, självkänsla, livslånga lärande och sociala samspel långt senare i livet (Skolinspektionen, 2017). Barn som känner sig kompetenta,

självständiga och vill ta sig an komplicerade uppgifter, en så kallad motivationsdrivande lärandeidentitet, lyckas med lärandet och kan också använda sina kunskaper och förmågor i olika kontexter. Håkansson & Sundberg (2012; 2016) framhåller att lärandeidentiteter rör sig om att barnet tillägnar sig strategier för att kunna lära sig – såsom motivation, målförståelse, metakognitiva strategier, ge och ta återkoppling och problemlösning.

Även ekonomen och Nobelpristagaren James Heckman betonar vikten av att besitta förmågor som självdisciplin, att inte ge upp, syn på möjligheten att styra sitt liv med flera, och att dessa förmågor är påverkbara, särskilt i yngre år. Heckman har tillsammans med kollegor studerat vad det är för faktorer hos unga individer som leder till framgång senare i livet och funnit att förklaringskraften hos skolresultaten inte är så stark som man ofta tror (Heckman, Stixrud & Urzua, 2006). Kunskapstester används ofta som mått på ungas kompetens då metodiken för att mäta sådant som läsförmåga och matematikkunskaper har utvecklats sedan lång tid, samtidigt som icke-kognitiva kompetenser ofta är mer komplexa och betydligt svårare att mäta. Dock finns det studier som visar att icke-kognitiva förmågor inte bara kan ha stor inverkan på hur man lyckas, utan också att de påverkar de kognitiva förmågorna. Detta innebär att icke-kognitiva förmågor spelar en dubbel roll. Heckman understryker att det finns många forskningsstudier som visar att det som sker redan i förskolan har en tydlig påverkan ända upp i vuxenlivet, och att verksamheten har särskilt stor betydelse när det gäller de delar som just har en inverkan på sådana beteenden och värderingar.

Målkriterierna som utgör grunden för en god kvalitet i Helsingborgs stads skolors förskolor

Mot bakgrund av att en lärandeidentitet är av stor vikt både för barns lärande och deras förmåga att använda sina kunskaper och förmågor i olika kontexter bedömer Helsingborgs stads skolor att det är av central betydelse att följa upp barns utveckling av en lärandeidentitet för att kunna bedöma kvaliteten i huvudmannens förskolor.

De läroplansmål för förskolan (Lpfö18 2018, s.13) som har en stark koppling till barnens utveckling av en lärandeidentitet är;

Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla

- självständighet och tillit till sin egen förmåga
- nyfikenhet, kreativitet och lust att leka och lära
- förmåga att lyssna på och reflektera över andras uppfattningar samt att reflektera och ge uttryck för egna uppfattningar

Till utvalda läroplansmål finns även framtagna målkriterier som tydliggör när barnen utvecklar en lärandeidentitet. Centralt framtagna målkriterier är en förutsättning för att tolkningen, och därefter bedömningen, av de tre läroplansmålen ska bli likvärdig. Ann Pihlgren definierar kriterier som målområdet nedbrutet i delkomponenter vilka utgör specifikt utvalda delar som synliggör barnens lärande (2018). Kriterierna pekar på de viktiga delar som, genom undervisning, ska stödjas i barnens utveckling. Målkriterierna utgör med andra ord de delkomponenter som synliggör att barnen utvecklar en lärandeidentitet.

Vi vet att en utveckling av lärandeidentitet pågår när barnen:

För fram åsikter och tankar för att påverka sin situation
Uttrycker sitt eget perspektiv och förstår andras
Samspelar och samarbetar med andra
Gör självständiga val
Resonerar och provar utifrån hypoteser
Fördjupar sig över tid i samma aktivitet
Provar nytt
Uttrycker sina inre bilder
Tar initiativ till och i lek

För att det ska vara möjligt att avgöra om lärande sker påpekar Pihlgren (2018) även att kriterierna i regel behöver brytas ner ytterligare. Kriterierna behöver brytas ner till observerbara kännetecken, handlingar eller företeelser som beskriver kriterierna närmare, så kallade indikatorer. Indikatorerna ska alltså beskriva handlingar som gör det möjligt att observera lärandet. Indikatorerna är dock inte något som kan tas fram centralt av huvudmannen utan de måste specificeras utifrån den aktuella barngruppen.

Implementering och användningen av målkriterierna i förskolan

Det är av central betydelse att lokalt, såsom inom respektive förskoleområde och ute i arbetslagen, tillsammans processa målen och målkriterierna. Nästa steg är att utifrån den aktuella barngruppen identifiera och formulera indikatorer kopplade till målkriterierna, där en indikator utgör en observerbar utveckling hos barnen. Målen, kriterierna och indikatorerna utgör centrala faktorer för barnens lärande och är kopplade till en utveckling som uppmuntras i alla lärandesituationer. Utbildningens innehåll behöver inte anpassas utifrån de centrala faktorerna, utan istället handlar det om att med hjälp av målkriterierna säkerställa att det finns en medvetenhet kring dessa delar och att det härmed även finns verktyg för att kunna få syn på att denna typ av lärande faktiskt sker. Om en sådan utveckling inte sker kan vi då också få syn på det och därefter vidta åtgärder. Målkriterierna fungerar alltså som ett verktyg för att kunna göra en likvärdig och trovärdig bedömning av förskolans kvalitet. Genom att målkriterierna inte är av den karaktären att de mäter det som är enkelt att mäta undviker vi också att målkriterierna får den negativa effekten att pedagogerna styr innehållet i undervisningen efter mätbara aspekter (Österberg, 2018).

Referenser

- Heckman, J., Stixrud, J. & Urzua, S. (2006). *The Effects of Cognitive and Noncognitive Abilities on Labor Market Outcomes and Social Behaviour*. Journal of Labor Economics, 24(3), 411-482.
- Håkansson, J. & Sundberg, D. (2012) *Utmärkt undervisning. Framgångsfaktorer i svensk och internationell belysning*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Håkansson, J. & Sundberg, D. (2016) *Utmärkt skolutveckling. Forskning om skolförbättring och måluppfyllelse*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Pihlgren, A. S. (2018) *Undervisning i förskolan - att skapa lärande undervisningsmiljöer*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Skolinspektionen (2017) *Förskolans kvalitet och måluppfyllelse - ett treårigt regeringsuppdrag att granska förskolan*. Stockholm: Skolinspektionen.
- Skolverket (2012) *Högpresterande elever, höga prestationer och undervisning. Rapport 379*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2013) *Betydelsen av icke-kognitiva förmågor. Forskning m. m. om individuella faktorer bakom framgång*. Stockholm, Skolverket.
- Skolverket (2018) *Läroplan för förskolan. Lpfö 18*. Skolverket: Stockholm.
- Österberg, J. (2018) *Tillitsbaserad styrning - i skolans styrkedja*. Lund: Studentlitteratur.